

Handleiding ASKe-instrument

Instrument voor Autisme Specifieke Kwaliteitsevaluatie

Deze handleiding is bedoeld als praktische leidraad bij het instrument voor Autisme Specifieke Kwaliteitsevaluatie (ASKe). Achtereenvolgens komen visie, proces en praktische richtlijnen aan bod.

Visie

Gezien de specifieke aard van de stoornis, vraagt ondersteuning en onderwijs aan personen met een autismespectrumstoornis (ASS) speciale inspanningen, waarbij andere accenten gelegd worden dan ten aanzien van personen met een andere beperking. Voorzieningen en scholen die speciale aandacht besteden aan ondersteuning en onderwijs aan personen met een ASS zijn vaak op zoek naar referentiepunten voor het uitbouwen of het optimaliseren van een degelijk aanbod op maat van de individuele persoon met een ASS.

Dit Autisme Specifiek Kwaliteitsevaluatie-instrument heeft als doel de kwaliteit van ondersteuning en onderwijs voor personen met een ASS te verhogen. Met het ASKe-instrument worden voorzieningen en scholen ertoe aangezet na te denken over de kwaliteit van hun dienstverleningsaanbod ten aanzien van personen met een ASS. Het ASKe-instrument is opgebouwd aan de hand van een aantal evaluatiecriteria die specifiek ontworpen zijn met het oog op ondersteuning en onderwijs aan personen met een ASS.

Een voorziening of school weegt zijn ondersteunings- en/of onderwijsaanbod af ten aanzien van deze criteria. Dit gebeurt in de eerste plaats op een kwalitatieve manier, i.e. aan de hand van een schriftelijke neerslag van wat in de voorziening of school voorhanden is op vlak van elk evaluatiecriterium. Op die manier wordt men uitgenodigd op een kwalitatieve manier na te denken over waar het huidige dienstverleningsaanbod zich situeert ten aanzien van elk evaluatiecriterium. Hoewel een kwalitatieve evaluatie ongetwijfeld een grotere tijdsinvestering vergt dan een zuiver kwantitatieve evaluatie (i.e. cijfermatige scoring), is een kwalitatieve evaluatie meer betrouwbaar, beter gefundeerd en biedt ze meer concrete houvast voor verbeterprojecten, het uiteindelijke doel van het ASKe-instrument.

De evaluatiecriteria waar het ASKe-instrument is uit opgebouwd, zijn gedeeltelijk gebaseerd op de standaarden van het Accreditation Programme van de National Autistic Society en op de Autism Program Quality Indicators van de University of the State of New York. Om de evaluatiecriteria zo goed mogelijk af te stemmen op de Vlaamse context, werd het ASKe-instrument getest in een aantal Vlaamse voorzieningen en scholen met een jarenlange ervaring op vlak van onderwijs en/of ondersteuning van personen met een autismespectrumstoornis.

Het evaluatieproces

Structuur en inhoud van de ASKe

De ASKe is (behalve voor de GOn-begeleidingsdiensten) opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel omvat de algemene evaluatiecriteria en is voor alle scholen en voorzieningen die de ASKe gebruiken gemeenschappelijk. Deze evaluatiecriteria zijn algemeen geldend voor om het even welke voorziening

of school waar kinderen of volwassenen met een autismespectrumstoornis een beroep op doen. Er zijn 11 algemene evaluatiecriteria, ondergebracht in vier inhoudelijke thema's: personeel, samenwerking met en ondersteuning van betrokkenen, autismespecifieke aanpassingen en tenslotte beleid van de organisatie.

Het tweede deel van de ASKe, de specifieke evaluatiecriteria, is voor elk type voorziening of school verschillend. Afhankelijk van de aard van de voorziening of school zijn er 11 tot 14 specifieke evaluatiecriteria, ondergebracht in 4 inhoudelijke thema's: individueel handlingsplan, persoonlijke ontwikkeling, emotioneel en sociaal welzijn en tenslotte fysiek welzijn. Specifieke evaluatiecriteria werden ontworpen voor volgende types voorzieningen en scholen:

- *Residentiële voorzieningen*
- *Dagcentra*
- *Medisch-Pedagogische Instituten*
- *Scholen voor Buitengewoon Onderwijs*
- *Revalidatiecentra*

De ASKe is echter ook bruikbaar voor voorzieningen of scholen die niet onmiddellijk thuishoren onder bovenvermelde categorieën. Zo zal b.v. het gebruik van de specifieke evaluatiecriteria voor dagcentra door een sociale werkplaats, behoudens enkele terminologische verschillen, geen noemenswaardige problemen opleveren.

De GOn-begeleidingsdiensten

Voor de GOn-begeleidingsdiensten werd een volledig afzonderlijk instrument ontwikkeld, bestaande uit slechts 1 deel. Gezien de zeer specifieke aard van deze dienst werden onder meer de algemene evaluatiecriteria die algemeen geldend zijn voor de andere voorzieningen en scholen herwerkt en aangepast aan de eigen manier van werken van de GOn-begeleidingsdiensten.

De evaluatiecriteria

In de ASKe wordt elk evaluatiecriterium omschreven aan de hand van een aantal specifieke kwaliteitsindicatoren. Deze kwaliteitsindicatoren zijn niet gelinkt aan specifieke theoretische benaderingen, maar zijn veeleer een weergave van een aantal methoden die effectief gebleken zijn bij ondersteuning en onderwijs aan personen met een ASS. Vermeldenswaardig hierbij is dat het van meet af aan geenszins onze bedoeling was met dit instrument een 'norm' voor een goede autisme-praktijk vast te leggen. Dit impliceert dat de indicatoren ruimte laten om de eigenheid van de voorziening of school naar voor te brengen. Een evaluatie-instrument waarin voorzieningen en scholen zouden gevraagd worden om een cijfermatige scoring of een ja-nee-evaluatie door te voeren, zou het expliciteren van deze belangrijke eigenheid van de organisatie onmogelijk maken. En dat is geenszins wat wij voor ogen hadden bij de opmaak van dit evaluatie-instrument...

Hoewel we dit instrument expliciet ontworpen hebben met het oog op ondersteuning en onderwijs aan personen met een ASS, zijn er onvermijdelijk een aantal indicatoren die niet exclusief gelden voor personen met een ASS, maar die alle personen, ongeacht de aard van de beperking, ten goede komen (b.v. samenwerking met en ondersteuning van ouders en andere personen van het sociaal netwerk). Op die manier wordt de mogelijkheid geboden aan de voorzieningen en scholen het volledige ondersteunings- en onderwijsaanbod ten aanzien van personen met een ASS te evalueren en niet

exclusief de specifiek autismegerichte aanpassingen. Om dezelfde reden zullen voor de voorzieningen, erkend door het Vlaams Fonds, een aantal indicatoren overlappend zijn aan de Sectorspecifieke Minimale Kwaliteitseisen met betrekking tot kwaliteitszorg binnen het Vlaams Fonds. Hier raden wij aan bij het invullen van de ASKe te verwijzen naar de betreffende puntjes uit het kwaliteitshandboek van de voorziening in plaats van de evidentie voor de betreffende indicator opnieuw volledig uit te schrijven.

Praktische richtlijnen

Het ASKe-instrument is in eerste instantie bedoeld als instrument voor **zelfevaluatie** of voor wederzijdse evaluatie (door verschillende voorzieningen of scholen).

Het wordt aanbevolen de ASKe uit te voeren **in teamverband**, waarbij idealiter een vertegenwoordiger aanwezig is van elke groep die binnen de voorziening of school betrokken is bij het onderwijs aan en/of de ondersteuning van personen met een ASS (i.e. directie, orthopedagogen/psychologen, logopedisten, leerkrachten, opvoeders, ouders, personen met een ASS zelf, ...). Gezien het ASKe-instrument bestaat uit indicatoren, zowel op beleids- als op praktisch niveau, zou aan het doel van het instrument voorbij worden gegaan indien het enkel door directie of door leerkrachten/opvoeders gehanteerd zou worden.

De **tijdsinvestering** om dit evaluatie-instrument te hanteren in team wordt op een halve dag geschat. Het is aangewezen deze handleiding en het blanco instrument **vooraf** aan de betrokken teamleden mee te geven, zodat iedereen reeds vooraf een zicht heeft op de structuur en het opzet van het instrument.

Concreet wordt het evaluatie-instrument als volgt ingevuld. Per evaluatiecriterium (dus voor verschillende indicatoren) is er een tabel met twee kolommen voorzien.

<i>Hoe komen deze indicatoren tot uiting in de organisatie¹ ?</i>	<i>Is er een ontwikkelingsbehoefte op vlak van deze indicatoren ?</i>

In de kolom '*Hoe komen deze indicatoren tot uiting in de organisatie ?*' wordt het nummer van de indicator neergeschreven en vervolgens de mate waarin het aanbod van de voorziening of school overeenstemt met de betreffende indicator. Men schrijft aan de hand van elke indicator neer hoe de voorziening of school concreet werk maakt van het evaluatiecriterium. Indien de organisatie slechts voor een beperkt aantal personen met een ASS tegemoet komt aan een indicator, wordt dit tevens in deze kolom neergeschreven.

In de kolom '*Is er een ontwikkelingsbehoefte op vlak van deze indicatoren ?*' schrijft men, indien men niet volledig tegemoetkomt aan één of meerdere indicatoren van het evaluatiecriterium, wat de voorziening of school prioritair vooropstelt als verbeterproject. Deze ontwikkelingsbehoefte wordt in de tweede kolom neergeschreven ter hoogte van het cijfer van de betreffende indicator in de eerste kolom. Op die manier worden de huidige stand van zaken en de toekomstige ontwikkeling op vlak van elk evaluatiecriterium onmiddellijk aan elkaar gekoppeld.

---

¹ In de algemene evaluatiecriteria wordt de term organisatie gebruikt als overkoepelende term om de voorziening of school aan te duiden die het evaluatie-instrument hanteert. In de specifieke evaluatiecriteria worden daarentegen de specifieke termen, overeenkomstig de aard van de voorziening of school, gebruikt.

Een ingevuld voorbeeld vindt u hieronder.

Algemeen evaluatiecriterium 3: Vorming en informatiebronnen

Indicatoren – Informatiebronnen

6. Er zijn informatiebronnen met specifiek materiaal over ASS beschikbaar en toegankelijk voor alle personeelsleden en betrokkenen.
7. De organisatie informeert zich over theoretische en praktische ontwikkelingen in verband met ASS (b.v. aan de hand van boeken, een abonnement op autisme specifieke tijdschriften).

Hoe komen deze indicatoren tot uiting in de organisatie ?	Is er een ontwikkelingsbehoefte op vlak van deze indicatoren ?
<p>6. <i>Onze organisatie beschikt voor het personeel over een bibliotheek met boeken, tijdschriften en video-opnames over ASS. Alle personeelsleden ontvangen jaarlijks een up-to-date overzicht van informatie -bronnen die kunnen ontleend worden.</i></p> <p>7. <i>Onze organisatie heeft een abonnement op een aantal Nederlandstalige tijdschriften met specifieke aandacht voor ASS (b.v. 'titels tijdschriften'). In de bibliotheek beschikken we zowel over praktijkgerichte als theoretische boeken over ASS (b.v. 'titels boeken'). Regelmatig wordt deelgenomen aan studiedagen om op de hoogte te blijven van recente ontwikkelingen op theoretisch en praktijkgericht vlak.</i></p>	<p>6. <i>Deze informatie moet in de toekomst ook toegankelijk gemaakt worden voor ouders, vrijwilligers, stagiairs...</i></p>

Het opzetten van verbeterprojecten

Het uiteindelijke doel van het ASKe-instrument is een handvat te bieden om verbeterprojecten binnen de praktijk op te zetten. Net zoals bij de autisme specifieke kwaliteitsevaluatie is het aangewezen de planning, implementatie en evaluatie van deze verbeterprojecten te laten plaatsvinden in teamverband (met of zonder ondersteuning van een externe instantie, bv. een andere voorziening met veel expertise op vlak van ASS, een vormingsdienst...).

De verbeterprojecten zouden rechtstreeks moeten aangrijpen op de ontwikkelingsbehoeften die bij de ASKe werden geformuleerd.

De plan-fase

In deze eerste fase is het belangrijk te beginnen met het bepalen van de prioriteit van de ontwikkelingsbehoeften. Dit kan gebeuren door bijvoorbeeld op een visuele manier de prioriteiten in kaart te brengen, waarbij ontwikkelingsbehoeften die op korte termijn dienen gerealiseerd te worden

(bv. < ½ jaar) onderstreept worden met rood, ontwikkelingsbehoefte op middellange termijn (bv. ½ tot 1 ½ jaar) met geel en ontwikkelingsbehoefte op lange termijn (bv. > 1 ½ jaar) met groen. Op die manier krijgt men bij het aanschouwen van het ingevulde ASKe-instrument onmiddellijk een overzicht van de termijn waarin de beschreven ontwikkelingsbehoefte dienen gerealiseerd te worden.

Een tweede stap binnen deze plan-fase bestaat erin dat met alle relevante betrokkenen gebrainstormd wordt over mogelijke alternatieven om invulling te geven aan een bepaalde ontwikkelingsbehoefte. Ook hier kan ondersteuning door een andere voorziening of een vormingsdienst aangewezen zijn om een 'frisse blik' binnen te halen.

Tenslotte dient per ontwikkelingsbehoefte (in team) een planning opgemaakt te worden op papier (een 'fiche verbeterproject'), dat gegeven wordt aan alle betrokkenen en waarin minimaal volgende aspecten aan bod komen:

- Over welke kwaliteitsindicator gaat het ?
- Welke ontwikkelingsbehoefte hebben wij geformuleerd ?
- Welke zijn de verwachte resultaten van het verbeterproject ?
- Wie zijn de betrokkenen bij de implementatie van het verbeterproject in de praktijk ?
- Wat zullen deze betrokkenen doen ?
- Hoe zullen deze betrokkenen hierbij te werk gaan (stappenplan) ?
- Welke bronnen zullen hiervoor worden aangesneden (zowel inhoudelijk als financieel) ?
- Wat is de termijn die wij voor ogen hebben om dit verbeterproject op te zetten ?

De actie-fase

De geplande veranderingen worden in de praktijk doorgevoerd, eventueel met ondersteuning van een externe instantie. Er vindt regelmatig overleg plaats tussen alle betrokkenen.

De evaluatie-fase

Tenslotte in de evaluatie-fase worden met de betrokkenen zowel het product, het eindresultaat, geëvalueerd als het proces. Een evaluatie van de voortgang van het verbeterproject kan immers belangrijke aandachtspunten naar voor brengen waar in toekomstige gelijkaardige projecten moet op gelet worden.

Bij deze evaluatie-fase kan het interessant zijn terug te keren naar het ASKe-instrument en opnieuw de betreffende indicator, waarvoor het verbeterproject werd opgezet, in te vullen.